

A FILM ÉS A NAGY KÉRDÉSEK. Míg a vásznon szériában gyártott érzelmes vígjátékok, polgári vagy katonai operettek peregnék, a filmtermelés előállít magasabb társadalmi kérdéseinket érintő filmeket is. A szemlélő számára a nehézség abból adódik, hogy ezeket a kérdéseket nem önmagukban kell vizsgálnia, hanem meg kell állapítania, hogy a téma s a film technikája hol érintkeznek, melyek a filmek azok a részei, ahol valóban a kérdések lényegét fényképezik s melyek, ahol akár a kép, akár a párbeszédok segítségével eltüntetik azt.

Fogadjuk el, hogy a filmnek megvannak a lehetőségei, hogy tömegeket bemutasson és mozgasson. Ha ezt a lehetőséget nemcsak technikai értelemben használja ki, ha a filmnek ezzel egyebet sikerül bennünk kiváltania a puszta aritmetikai megütközésnél, akkor ez ritka és új tulajdonsága. Mert a barlangkori rajzok óta a Lumière-testvérek felfedezéséig a tömegek és megnyilatkozásaik csak jelentéktelen helyet foglaltak el az irodalomban és a szobrászművészetben. A festészetben a tömegnek csak dekoratív a jellege, a színházban a szereplők álcázását szolgálja, melyből mintegy allegorikus alakokként válnak ki: első polgár... második polgár. És a klasszikus szomorújáték, ha szabályokat állít az emberek mozgatására, ezek nem egyebek, irói követelményeknél, amiket csak teljesen alaktalan, tunya, hajlítható, spontaneitás nélküli tömegekre alkalmazhatnak. Egy kínai tárgyú filmmel kapcsolatban jegyezzük meg mindezt, melynek főmotívumai: a kínai paraszt földszeretete, a szárazság előidézte éhség s egy parasztcsalád harca a léghőri erővel. Luise Rainer és Paul Muni filmstílusban ujrakomponálják ebben a filmben Millet Angelusát...

Egyetlen film sem indít meg nyílt és elhasználatlan eszközökkel, hanem csak a közönséges dráma bizonyos elemeinek váratlan kihangsúlyozásával. A film bizonytalansága! Melyik rendező vagy jelenetező nem tartja szükségesnek, ha sikerül megoldania egy jelenetet tisztán, hogy még valami anekdotikus diszítést hozzáakasszon? A film nagy és összhang nélküli közönségére gondolnak, melynek kereskedelmi szükségyszerűséggel a film készül. Ez az, amiért nehéz egy filmről olyan formában bírálatot mondani, amint azt egy könyvről vagy képről tesszük. Új anyag előtt állunk. Nagyon kevésbé ismerjük kifejezőmódját, mely gyakran a táviratok stílusát idézi számunkra s így abban véljük felismerni szabályait, hogy a sebesség elmossa benne a valószínűtlenséget és barálist. A sebesség mindenre felelet. Amint száz kilométeres óránkénti sebességen felül az autóvezető nem felelős a gyalogosért, akit elütött. (Márk Viktor)

FOOTBALL PSZICHOZIS. Korunk footballrajongása átható ereje és szétágazó természete következtében, még a hanyatló római császárság közmondásos cirkuszéhségét is felülmulja. Nagyarányú elterjedésének magyarázata elsősorban társadalmi. A labdarugás vonzóereje u. i. a tömegeknél korántsem e sportág gyakorlásához vezet, hanem leszámítva a sportegyesületek játékosait, csaknem kizáróan elméleti, illetve szemlélődő sikon mozog, ami a testedzés szempontjából negatív eredmény. Ha mégis az a fonákság áll előttünk, hogy a football nem a testedzés fokozása céljából terjedt el (bár ez lenne a célja!), hanem szellemi és lelki hatásokat vált ki, úgy természetellenesen eltért eredeti hivatásától s olyan szerepet tölt be, ami a tömegek számára sem testi, sem szellemi értékgyarapodást nem jelent. Az ok, amiért a labdarugó-sport tényleges céljától eltérően mégis vonzza a tömeget, a társadalmi lét más mélyreható ésszerűtlenségeiben keresendő.

A termelésben uralkodó tervszerűtlenség, a javak aránytalan elosztódása s az élelehetőségek megrendülése folytán a termelő tömegek vigasztalanul préselődnek az életüzem bonyolult mechanizmusába, s egyre képtelenebbek a társadalmi erők gomolygásában kiismerni magukat. Természetes, hogy a torlódó és társadalmi kiélésre alkalmatlan feszültségnek, ösztönösen a legkönnyebben hozzáférhető szórakozás irányában nyitnak szelepet. S ilyen kézenfekvő kiélési formának bizonyultak a labdarugó mérkőzések, a velük összefüggő tippelések, viták, stb. Hogy az összes sportágak közül miért ép a football hódította meg a tömeget, annak magyarázata a játék egyszerűsége. Kevés hozzáértést igényel, szabad levegőn zajlik le s az ember ősi ösztöne következtében is otthonosabban érzi magát a szabad ég alatt. Nem érthetetlen ilyenformán, ha népszerűségben előnyt nyert ez a játék, más, több hozzáértést igénylő sportág, vagy az utóbbi időkben meghonosodó más, bonyolultabb szabadtéri játékkal szemben. Hogy ma egy-egy nagymérkőzést tizezres, sőt ötvenzezres tömeg izgul végig s lelkileg benne élve a játék menetében tombol, tüntet, serkenti kedvenc csapatát vagy szidalmazza ellenfelét s ha kell megfenyegeti a bírót is, ez bizony az a tömegelragadtatás, mely a mindennapok szürke és nyomasztó valóságai alól való illuzórikus felszabadultság érzését kelti. Az egyénileg félnék kispolgár, a békés iparos vagy kiskereskedő, a főnöke előtt meghunyászkodó alkalmazott, mihamelint beleékelődik a tömegbe, bátorságra kap, megváltoztatja magatartását és eddig kényszerűen elfojtott indulatainak szabad utat enged. Gondjaitól, elszenvedett sérelmeitől szabadnak érzi magát s azzal, hogy bekiált a pályára, biztat vagy szidalmaz, öntudatlanul is szerepel, irányít, vezet vagy legalább is ez az illuziója. Vágyáimainak céltalan megnyilvánulása mindenestre következtetni enged arra, hogy saját sorsának alakításában tevőlegesen is részt tudna venni, ha az erők eredetével és mibenlétével legalább annyira tisztában lenne, mint a football játékszabályaival. Szociális szempontból ez annál károsabb, mert az állandó figyelem és folyamatos érdeklődés következtében a játék központi problémává lép elő és csökkenti a valóban súlyos és megoldásra váró feladatok fontosságának felismerését. Nem a játék és szórakozásellenes szempont ez! A munkában kimerült szervezetnek, idegrendszernek valóban pihenésre, felfrissülésre van szüksége és bármiféle játék vagy sport létjogosult, ha ezt a célt szolgálja. A football iránti passzív érdeklődés azonban már régen tullepte ezt a keretet s mindinkább kimeríti a pszichózis kritériumait.

Ami az előbbiektől függetlenül magát a mai labdarugást illeti, ugyancsak sok kifogást emelhetünk. Különösen üzleti alapokra való helyezése következtében indult meg beteges elfajulása. Mérkőzések közben vagy után egyre sűrűbbek az összetűzések és verekedések. Játékosok és nézők egyaránt nem tartják már mértékadónak a sport humanista szellemét. Teljesen hiányoznak az egymás kölcsönös megbecsülése jegyében lezajló mérkőzések s a közönség lojális, tárgyilagos magatartása a küzdő felekkel szemben. Az elbürokratizált footballélet televénye a sportszerűtlen, hiú és gyűlölködő versengésnek. A bíró vagy akár az ellenfél játékosainak megvesztegetése sem elég aljas eszköz a győzelem érdekében. Ezenkívül valami újabbfajta embervásár is megindult az egyesületek között. Ugy adják-veszik a játékosokat, mintha konflis lovakról lenne szó. Végül az életüzem, az államvezetés eszmegyűrűződése a labdarugás területein is megjelennek, mérgezik a légkört s faji, nemzeti gyűlölködések kirobbanását idézik elő. A különböző érdekkörökbe tartozó sportlapok a szakmai tárgyilagosság legteljesebb mellőzésével min-

denkor önkényesen irányítják a labdarugás közvéleményét.

Valószínű, hogy a fenti kórtüneteket mutató állapot mindaddig tart, míg a tömegekben nem lesz tudatossá az a felismerés, hogy minden sportág főleg épp a labdarugás, valódi és egészséges céljainak megfelelően, eredeti kereteibe utalandó vissza. Ez pedig csak a tömegek ama felismerése nyomán érhető el, hogy saját sorsuknak nem lehetnek cselekvő alakítói addig, míg figyelmüket és érdeklődésüket a valóságtól elvonatkoztatott irányba összpontosítják. (Lázár József)

V I L Á G S Z E M L E

Amikor e sorokat írjuk, Angliában a müncheni béke értelmében milliós hadsereget toboroznak, Párizsban a pártok között honvédelmi verseny folyik, Kelet Európában új katonai szövetségek összeforrasztásán dolgoznak; a spanyol kérdés újra napirenden van, Kinában az angolok és franciák itthoni elfoglaltságra számítva, a japánok elfoglalják Kantont, Hankaut. És Csehszlovákia?

A csehszlovák kérdés, ha nem is került még le a napirendről, mindenestre elveszítette nemzetközi jellegét és elvi jelentőségét, ugyszólván helyi érdekű határkérdéssé zsugorodott, amely ugyan még annyira-amennyire izgalomban tartja a közvetlenül érdekelt kisebb-nagyobb szomszédokat, de a nagyhatalmi kancelláriákon, hol a világ sorsát intézik, már ad akta tették... Maga Németország, miután a megcsontott Csehszlovákiát kezes bárányává tette, mérsékletre inti a Kárpát-Ukrajnát követelő Magyarországot és Lengyelországot, míg Oroszország, amely még tegnap készen állott, hogy Csehszlovákia segítségére mozgósítsa óriási szárazföldi és légi haderejét, ma már csak arra szorítkozik, hogy a jóakarató tanácsadó hangján figyelmeztesse Közép- és Kelet-Európa kis államait: jó lesz, ha abbahagyják az egymásközi torzszalkodást és szövetségre lépnek a mindnyájukat egyformán veszélyeztető agresszív nagyhatalmakkal szemben.

Mi okozta ezt a hirtelen fordulatot? Sem Csehszlovákia stratégiai határainak megszűnése, sem a versaillesi békeszerződés egy újabb és még mindig nem utolsó — pillérének összeomlása, sem Csehszlovákia belső strukturájának megváltozása vagy a Kisantant teljes passzivitása, amelyek külön-külön és együttvéve igen fontos elemei és velejárái a beállott változásnak, de önmagukban nem előidézői annak. Mindezeknél lényegesebb — és mindezeknek lényege egyben — az a változás, amely Csehszlovákia nemzetközi szerepében előállott: Csehszlovákiának, mint egy világhatalmi csoport és világpolitikai irányzat exponensének a megszűnése.

Általában minden társadalmi tényező — gazdasági csoport, osztály, párt vagy államszervezet — belső erejének mennyiségi változásával bizonyos fokon változik annak külső iránya is: a minősége. Különösen áll ez oly nemzeti közösségekre, amelyek más nemzetek befogadásával növekszenek, vagy más nemzet elemeinek elvesztésével kisebbbednek, ami által egész belső életük a határok kérdése körül forog, tehát a határokon túl vetitődik. Minden nemzeti kérdés — valamely nemzet függetlenségének vagy elnyomottságának kérdése — több állam ügye: nemzetközi kérdés és amennyiben egyik vagy másik az érdekelt államok közül bizonyos társadalmi, vagy politikai irányzatot is képvisel, többnyire elvi,